

درس هشتم:

روش‌های نوشتن درباره

موضوع‌های ذهنی

روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟
روش‌های نوشتن درباره موضوع‌های ذهنی چیست؟

روشی برای نوشتن درباره

موضوع‌های ذهنی

سفر پر ماجرای نوشتن تمامی نداشت. قطار کلاس نگارش، طبق نقشه، در ایستگاه‌های مختلف می‌ایستاد و دوباره به راه می‌افتاد. معلم خوش ذوق نگارش به دانش‌آموزان وعده داده بود که اگر این سفر زمینی را طبق نقشه و درست و دقیق پیمایند، سفر آسمانی آنها شروع می‌شود؛ یعنی ذهنشان به پرواز در می‌آید و لذت نوشتن را بیشتر می‌چشند.

معلم انشا، این بار، درس را بدون مقدمه آغاز کرد و گفت: «آموختیم که اگر درباره شخص و مکان و یا چیزی از این‌گونه، بخواهیم بنویسیم؛ بر پایه همان گام‌های یاد شده؛ عمل می‌کنیم. اما اکنون پرسش این است که آیا با آن سؤال‌ها می‌توان برای هر نوع موضوعی انشا نوشت؟»

در این درس، تلاش می‌کنیم به این سؤال پاسخ دهیم. پاسخ این سؤال، قطعاً منفی است؛ زیرا برای نوشتن درباره یک صفت یا مفهوم ذهنی مثل «ایثار، پهلوانی، عشق، میهن‌دوستی، مهر مادری و راستگویی» نمی‌توان از سؤالاتی استفاده کرد که در درس گذشته با آن آشنا شدیم.

اگر موضوع نوشتن، یک صفت یا مفهوم ذهنی باشد، پرسش‌ها از گونه دیگری خواهد بود. مثلاً اگر بخواهیم درباره موضوع «راستگویی»، انشایی بنویسیم؛ نوع سؤالات طرح شده؛ این‌گونه خواهد بود:

- کلمه راستگویی به چه معناست؟
- نقش و تأثیر راستگویی در زندگی فردی و اجتماعی چیست؟

- افراد راستگو چگونه آدم‌هایی هستند؟
- اگر راستگویی در جامعه رواج نداشته باشد، چه مشکلاتی به وجود می‌آید؟
- چه صفت‌هایی با صفت راستگویی متضاد هستند؟
- برای رشد و رواج راستگویی در جامعه، چه باید کرد؟

پاسخ به این پرسش‌ها، در حقیقت گام‌هایی است که ما را به سمت کامل کردن نوشته، پیش می‌برد. بهره‌گیری از این چارچوب برای نوشتن، به ذهن ما کمک می‌کند که راحت‌تر فکر کنیم و آسان‌تر بنویسیم.

♦ متن زیر، پاسخی به پرسش‌های بالاست:

«راستی و راستگویی یکی از صفت‌های پسندیده انسان است. واژه راستگویی، کلمه‌ای است که از دو بخش « راست » و « گویی» تشکیل شده است. بخش نخست این کلمه، به معنای درست، سالم و صحیح است؛ بخش دوم از ریشه «گو» و «گفتن» است. بنابراین، راستگویی یعنی گفتن حرف راست و درست، درست گویی، کلمات و مفاهیم صحیح را بر زبان آوردن و از نادروستی و دروغ، پرهیز کردن است.

کسی که سالم زندگی کند و در رفتار و گفتار با مردم جامعه پیرامون خود، راستگویی و صداقت را پیشه خود سازد؛ همواره در کارهای خود موفق و مورد اعتماد مردم است و همه آرزو می‌کنند با چنین کسی دوست باشند. به همین سبب، این فرد به طور طبیعی، سرمشق دیگران می‌شود و دوستان بسیاری پیدا می‌کند و هرگز در سختی‌ها و دشواری‌ها تنها نیست.

اگر در یک جامعه بیشتر مردم، راستگویی را پیشه کنند؛ باعث همدلی، اتحاد، پیشرفت و سربلندی آن جامعه می‌شود. در چنین اجتماعی، روحیه احترام کردن، محبت، کمک و همراهی در شادی و غم، رشد می‌کند؛ مثلاً در یک کلاس اگر همه ما دوستان همدل و مهربانی با هم باشیم و راستگویی را سرمشق خود قرار دهیم، هم در یادگیری درس یاور همدیگر خواهیم بود و پیشرفت بهتری خواهیم داشت و هم هیچ گاه احساس تنهایی نخواهیم کرد.

افرادی که راستگویی و صداقت را سرمشق خود قرار می‌دهند و همیشه کارهای خوب، می‌کنند؛ مورد احترام دیگران هستند و چون دروغی بر زبان نمی‌آورند؛ نگران این هم نیستند که نکند روزی دروغشان آشکار شود؛ به همین دلیل، راستگویان همیشه آرامش دارند و خدا را برای این لطف، شکر می‌کنند.

حال اگر راستی و درستی در بین مردم، کم رنگ شود و دروغ‌گویی جای راستگویی را بگیرد؛ دوستی‌ها و مهربانی میان مردم به دشمنی و کینه جویی، تبدیل می‌شود. شیرینی

و خوشی‌های زندگی به تلخی و ناگواری دگرگون می‌شود و همه از یکدیگر فرار می‌کنند. جامعه‌ای که گرفتار دروغ و کج رفتاری شده، بیمار است و نمی‌تواند بزرگ شود و پیشرفت کند و حتی در برابر دشمنان هم، توان دفاع از خود را ندارد. برای اینکه راستگویی در جامعه پرورش یابد و رشد کند و ناراستی، دروغ و نیرنگ از بین برود، باید راستگویان و راست کرداران جامعه را شناسایی کنیم، رفتار آنان را سرمشق خودمان بسازیم و به آنان احترام بگذاریم و از نیکی‌های این افراد و تأثیر رفتار نیکوی آنان برای دیگران سخن بگوییم تا راستگویی و راستگویان، الگوی جامعه ما قرار گیرند».

◆ چند راهکار مناسب برای بهره‌گیری از این شیوه در طرح پرسش‌ها

ویژگی پرسش‌ها:

- فقط به اصل موضوع بپردازند.
- بر پایه ساختمان نوشته (رعایت موضوع، بند مقدمه، تنه و نتیجه)، چیده شوند.
- همه جنبه‌های موضوع را در برگیرند.

◆ چند راهکار مناسب برای بهره‌گیری از این شیوه در ارائه پاسخ‌ها

ویژگی پاسخ‌ها:

- فقط در جواب موضوع اصلی باشند.
- بر پایه نظم منطقی و رعایت ساختارنوشته، تنظیم شوند.
- نتیجه مطالعه و تحقیق باشند.
- با نمونه و مثال از رفتارها و گفتارها همراه باشند.
- پاسخ‌ها کوتاه و گویا، نوشته شوند.

◆ ابتدا موضوعی برای متن زیر تعیین کنید، سپس برای هر بخش، پرسش‌هایی مناسب، طرح کنید.

شجاعت این است که انسان در موقع لزوم در برابر حوادث و مخاطرات و رنج‌ها و مشقت‌ها ایستادگی کند. شجاعت، نترسیدن نیست. مثلاً آن کس که با کمال بی پروایی در کوچه و خیابان مرتکب حرکات شرم آور می‌شود، شجاع خوانده نمی‌شود.

شجاع، کسی است که از مرگ و خطر و عواقب کارهای بد بترسد؛ ولی در موقع ترس، خود را نبازد و دست و پای خود را گم نکند. فرماندهی که در زیر آتش توپ‌خانه دشمن بر جان خود می‌ترسد؛ با وجود آن، تاب می‌آورد و وظیفه خود را انجام می‌دهد، فرد شجاعی است. حتی زمانی که با زبردستی و مهارت، عقب نشینی می‌کند، شجاع است. وقتی باید او را ترسو خواند که در مقابل دشمن، عقل خود را از ترس گم کند و به کاری دست بزند که به زیان لشکر یانش تمام شود.

شجاعت فقط شجاع بودن در میدان جنگ نیست. یکی از شجاعت‌ها، شجاعت اخلاقی است. شجاعت اخلاقی آن است که انسان، نظر و عقیده درست خود را با جرئت، بیان کند و در بیان حقیقت از هیچ چیز و هیچ کس هراس نداشته باشد.

شجاعت یکی از خصلت‌های نیکوی انسان است. شجاعت به انسان، نیرو، اعتماد و دلیری می‌بخشد. جامعه‌ای که افراد آن شجاع باشند؛ هرگز در برابر دشمنان، تسلیم زور و ستم نمی‌شوند و از حق خود به خوبی دفاع می‌کنند.

◆ احمد بهمنیار، فارسی اول راهنمایی، ۱۳۷۲، با کاهش و تغییر

◆ موضوع:

◆ پرسش‌ها:

- ؟.....◆
- ؟.....◆
- ؟.....◆
- ؟.....◆

◆◆ برای موضوع « فداکاری » ، سؤالاتی طرح کنید و بر اساس آن، متنی بنویسید.

پرسش‌ها:

.....

.....

.....

.....

پاسخ‌ها (نوشته شما)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

◆◆◆ هر گروه، یکی از نوشته‌های پرسش قبل گروه دیگر را انتخاب و بر اساس معیارهای زیر، آن را بررسی و نقد کند.

سنجه‌های ارزیابی :

- ◆ داشتن پیش نویس
- ◆ داشتن پاک نویس (رعایت نشانه‌های نگارشی، نداشتن غلط املائی، توجه به درست نویسی، حاشیه گذاری)
- ◆ رعایت طبقه بندی ذهن و نوشته (مقدمه، تنه، نتیجه)
- ◆ طرح ریزی نوشته با پرسش های مناسب
- ◆ شیوه خواندن

نتیجه بررسی و داوری:

◆ آن قدر مطلب را برایش تکرار کردم که به قول معروف «زبانم مو در آورد».

◆ آن قدر مطلب را برایش تکرار کردم که به قول معروف «خسته شدم».

جملهٔ ردیف اول درست است؛ زیرا بعد از عبارت «به قول معروف» یک سخن معروف و شناخته شده‌ای، قرار گرفته است؛ اما در جملهٔ ردیف دوم، سخن معروفی ذکر نشده است. بنابراین، هرگاه در نوشته‌ای عبارت «به قول معروف» را به کار ببریم؛ باید پس از آن حتماً سخن معروف، بی‌تی مشهور، مثلی رایج و... ذکر کنیم مانند:

◆ برای آمدن تو آن قدر صبر کردم که به قول معروف زیر پایم علف سبز شد.

◆ جمله‌های زیر را ویرایش کنید:

◆ وقتی دو مبصر در یک کلاس باشند به قول معروف نظم کلاس به هم می‌خورد.

.....

◆ از بس که آن مجلس طولانی شد به قول معروف همه به خواب رفتند.

.....

نیایش

از تو جهان پر است و جهان از تو بی خبر
نام تو بر زبان و، زبان از تو بی خبر
وانگه همه به نام و نشان، از تو بی خبر
شرح از تو عاجز است و بیان از تو بی خبر!

ای در میان جانم و، جان از تو بی خبر
نقش تو در خیال و، خیال از تو بی نصیب
از تو خبر به نام و نشان است، خلق را
شرح و بیان تو چه کنم؟ زانکه تا ابد

◆ دیوان عطار نیشابوری

خداوندا، دل ما را به انوارِ معرفتت، روشن دار.
الهی، آن چه دوستان در حق ما می‌خواهند و گمان می‌برند، ما را عالی‌تر و بهتر
از آن گردان. پروردگارا، آن دعایی که واجب است و آغاز و پایان سخن، جز به آن
دعا شایسته نیست، دعای پدر و مادر است که رشد دهنده این نهال وجود من هستند،
خدایا ایشان را در پناه لطف خود آسوده دار؛ همچنان که آنان مرا در زیر پر و بال
تربیت خود پروردند.

مَلِکَا، در این لحظه و در این ساعت، صلوات به روان پاک سید المرسلین، چراغ
آسمان و زمین، محمد رسول الله (ص) در رسان.

◆ مجالس سبّعه، مولانا جلال الدین محمد

پیوست

شیوه‌نامه ارزش‌یابی آموزشی مهارت‌های نوشتاری
(نگارش و انشا)

شیوه نامه ارزش‌یابی آموزش مهارت‌های نوشتاری (نگارش و انشا):

کتابی (۲۰ نمره)

ارزش‌یابی این درس در دو بخش صورت می‌گیرد:

الف) ارزش‌یابی فرایندی (مستمر)

ب) ارزش‌یابی پایانی

◆ الف) ارزش‌یابی فرایندی (مستمر)، (۲۰ نمره)

ارزش‌یابی فرایندی، ارزش‌یابی عملکردی است که هم‌زمان با پیشرفت فرایند «یاددهی- یادگیری» و دقیقاً مبتنی بر آموزه‌های کتاب‌درسی صورت می‌گیرد؛ یعنی معلم پس از آموزش درس و به محض ورود به فعالیت‌های نگارشی ارزش‌یابی را آغاز می‌کند.

ارزش‌یابی فرایندی در دو بخش و مبتنی بر موارد زیر است:

۱) مهارت نوشتن (۱۸ نمره)

◆ **بازشناسی (تشخیصی)**، (تمرین شماره ۱ هر درس)،

این تمرین‌ها در پی سنجش و تقویت توانایی بازشناسی دانش‌آموزان است.

◆ **آفرینش (تولیدی)**، (تمرین شماره ۲ هر درس)، اهداف

آموزشی این تمرین‌ها، تقویت توانایی مهارت نوشتن بر اساس آموزه‌های هر درس است.

◆ **داوری (تحلیلی)**، (تمرین شماره ۳ هر درس)، هدف این تمرین‌ها پرورش توانایی مهارت نقد و تحلیل نوشته‌ها، بر اساس سنجه‌های کتاب است.

◆ **تصویر نویسی (انشای آزاد)**، تصویرنویسی با هدف بالا بردن دقت در نگاه و درک عناصر بصری و در نهایت، تقویت مهارت نوشتن، طراحی شده است.

◆ **بازنویسی حکایت**، در بازنویسی حکایت، تأکید بر بازنویسی به زبان ساده و ساده نویسی است.

◆ **گسترش مثل**، در این بخش، بازآفرینی، گسترش دادن و افزودن شاخ و برگ به اصل مثل مورد تأکید است.

◆ **درست نویسی**، درست نویسی‌ها با هدف آموزش هنجارهای نوشتن و آشنایی با کاربرد درست واژگان نوشتار معیار در ساختار کتاب، گنجانده شده‌اند.

◆ **یاد آوری** : هیچ یک از این عناصر و فعالیت‌ها به تنهایی موضوع آموزش و ارزش‌یابی نیستند؛ بلکه همه در خدمت تقویت توانایی نوشتن هستند. بنابراین پیشرفت دانش‌آموزان در مهارت نوشتن، هدف اصلی است.

۲) مهارت خواندن (۲ نمره)

در این بخش، به دلیل پیوستگی مهارت‌های زبانی، مهارت خواندن متن تولیدی از سوی دانش‌آموزان ارزش‌یابی خواهد شد؛ یعنی لازم است هر دانش‌آموز، توانایی خوانش صحیح نوشته خود را با رعایت مهارت‌های خوانداری (تکیه، لحن، کنش‌های آوایی و ...) داشته باشد.

◆ (ب) ارزش‌یابی پایانی (۲۰ نمره)

بر پایه رویکرد اصلی این برنامه که «آموزش مهارت‌های نوشتاری» است همه عناصر سازه‌ای و محتوایی کتاب به دنبال پرورش «مهارت نوشتن» هستند؛ بنابراین تمام آموزه‌های درس، فعالیت‌های نگارشی، تصویرنویسی یا انشای آزاد، بازنویسی حکایت و گسترش مثل، نهایتاً باید به تولید یک متن مناسب بینجامد که کم و بیش همه نتایج آزمون فرایندی را دربرگیرد؛ این نتایج در هر نوبت و در قالب آزمون پایانی ارزش‌یابی می‌شود. در ارزش‌یابی پایانی چند موضوع تعیین می‌شود تا دانش‌آموز یک موضوع را برگزیند و درباره آن، متنی بنویسد. نوشته دانش‌آموز، بر پایه سنجه‌های صفحه بعد، ارزش‌یابی می‌شود.

شیوه‌نامه ارزش‌یابی پایانی «آموزش مهارت‌های نوشتاری» پایه هفتم و هشتم

نمره	سنجه‌های ارزش‌یابی	موضوع
۲ ۲	۱. ساختار بیرونی (داشتن مقدمه، تنه، نتیجه) ۲. ساختار زبانی (زبان نوشته ساده، جمله‌ها کوتاه)	الف) ساختار
۲ ۳ ۳ ۳ ۲	۱. خوش‌آغازی جذابیت و گیرایی - نشان دادن نمایی کلی از محتوای نوشته ۲. پرورش موضوع ♦ شیوه بیان نوشته (بیان ساده و صمیمی - بیان احساس متناسب با موضوع) ♦ سیر منطقی نوشته (پرداختن به جنبه‌های مختلف موضوع - انسجام نوشته) ♦ فکر و نگاه نو (نگاه به موضوع، از زاویه‌ای متفاوت) ۳. خوش‌فرجامی جمع‌بندی مطالب - تأثیرگذاری و تفکر برانگیز بودن	ب) محتوا
۱ ۱ ۱	۱. نشانه‌های نگارشی (نشانه‌گذاری به تناسب آموخته‌ها و نیازهای متن) ۲. املای واژگان (نداشتن غلط‌املائی) ۳. پاکیزه‌نویسی (حاشیه‌گذاری و حسن سلیقه)	پ) هنجارهای نگارشی

نمره نهایی: میانگین ارزش‌یابی فرایندی (مستمر) و ارزشیابی پایانی است.
($20 + 20 = 40 \div 2 = 20$)

در صورت برخورداری نوشته از فضای خلاقانه و نگاه نو، می‌توان از برخی کاستی‌های ظاهری و کم‌اهمیت مانند خط خوردگی‌ها، چشم‌پوشی کرد.

کتابنامه:

- ◆ **بهارستان**، نورالدین عبدالرحمان جامی، نشر اهل قلم، تهران، ۱۳۸۲.
- ◆ **دیوان عطار نیشابوری**، به اهتمام و تصحیح تقی تفضلی، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۸۰.
- ◆ **روضه خلد**، مجد خوافی، به کوشش محمود فرخ، نشر دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۷.
- ◆ **بصیر** (زندگی نامه حاج حسین بصیر)، علی اکبر خاوری نژاد، بنیاد حفظ آثار (کنگره بزرگداشت سرداران)، چاپ اول، ۱۳۸۹.
- ◆ **سلام، کسی اینجا نیست؟**، یاستین گورد، ترجمه مهرداد بازاری، انتشارات هرمس، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۷.
- ◆ **فارسی و دستور**، تألیف: حسن انوری، حسن احمدی گیوی، سال اول راهنمایی، ۱۳۷۲.
- ◆ **کلیات عبید زاکانی**، با مقدمه عباس اقبال آشتیانی، نشر پیک فرهنگ، تهران، ۱۳۷۶.
- ◆ **گلستان سعدی**، به کوشش محمدعلی فروغی، انتشارات ققنوس، چاپ ششم، تهران، ۱۳۷۶.
- ◆ **ماتیلدا**، رولد دال، ترجمه پروین علی پور، انتشارات افق، چاپ ششم، ۱۳۹۱.
- ◆ **مجالس سبعه**، مولانا، تصحیح توفیق ه. سبحانی، نشر کیهان، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۵.
- ◆ **مجله انشا و نویسندگی**، ش ۴۲، سال ۱۳۹۳.
- ◆ **مهمان‌هایی با کفش‌های لنگه‌به‌لنگه**، محمد دهریزی و اسماعیل الله‌دادی، نشر سوره مهر، ۱۳۹۴.
- ◆ **می‌خواهم بنویسم**، از جمله تا پاراگراف، ویدا رحیمی نژاد و معصومه نجفی پاکی، انتشارات رهنما، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۹.

◆ **College writing** (From Paragraph to Essay), DoroThy E zemach & Lizsa A Rumisek, Macmillan, 2007

◆ **Paragraph Development**. Mrrtin L. Arnaudet & Mary Ellen Barrett. 2ended. Printed in the USA. 1990

پایان